

במקום לריב, צריכה "הקשת הדמוקרטית" ליישב את מרחבי הדרום ולא רק להפיק צעקות בוטות

בארי הולצמן
יו"ר עמותת אדמת

הצהרתו של יו"ר קרן קיימת שהושמעה בכנס היא הצהרה מכוננת שנותנת פומבי למהלך שהיה מחויב כבר לפני 20 שנה, והיא: רוב חברי ההתיישבות העובדת, יושבים על קרקעות של קרן קיימת, לא של המדינה. אל העובדה הזו אני מבקש להתייחס, מבלי להתמקד בצעקות ובקטטות שהתרחשו בפאנל. אבל כאשר מדברים על ימי העבר הרחוק ומחזיקת חובות הקיבוצים והמושבים צריך להשוות את המספרים, לראות שהם דומים. וגם לזכור גם שמחזיקת חובות ל־200,000 איש, אינה דומה למחזיקת חובות באותו היקף ל־4-5 טייקונים.

**"המשימה
החשובה ביותר
של כולנו היא
לדאוג שההכרזה
של קק"ל והמנהל
תתמש ותתבצע
בצורה הגיונית.
לא חזירית. אין
תוחלת לשיתוך
כעולה".**

ברור לי שההצהרה של יו"ר קק"ל, מסובכת וקשה ליישום. וברור לי גם, שחלק גדול מאזרחי המדינה, מגזרים ציבוריים ואחרים, כמו גם גורמי כוח, יתנגדו לה, ינסו לשבש אותה. אבל אני מקווה שבמסגרת אותה הצהרה תהיינה גם וועדות עבודה משותפות.

עבודה משותפת צריכה להיות המפתח לחיים. בחוזים הראשונים שנכרתו עם קק"ל בימי העבר הרחוקים קרן קיימת הפעילה שלוש וועדות פריטטיות מעניינות – וועדת משק, וועדת פיצויים ועוד. אך הדבר החשוב באמת היה שהייתה הידברות משותפת. הוועדות האלה היו פריטטיות. נציג אחד לחוכרים, נציג אחד לקרן ונציג שלישי מוסכם

על שני הצדדים. למרבה הצער כיום אין הידברות. יש הנחתות. מבחינת ישראל נוצרה כאן מציאות בלתי נסבלת. פשוט הורגים אותנו. קשה לחיות כך. לא צריך לספר לאנשים שעוסקים במגזר החקלאי על מה מדובר. ההנחתות באות מימין, משמאל, מלמעלה ומלמטה. כל גזירה קשה אפשרית.

ראשית אתייחס לקרן קיימת ואומר את הדברים באופן הכי ברור. אין תוחלת לשיתוף הפעולה ולקיום האמנה בין קק"ל לרשות מקרקעי ישראל. המשימה החשובה שלנו עכשיו היא לדאוג שההפרדה של קק"ל והמנהל תתמש ותבצע בצורה הגיונית. לא חזירית. צריך לזכור שלא הכול שלנו. הייתי מציע לאנשי הקשת הדמוקרטית המזרחית, להבין דבר אחד: אתם מתייחסים לקרקע, כאילו היא מרכז העולם. אבל שום צדק חלוקתי ושום פתרון בעיית קרקע לא יפתרו בעיות אחרות שהן הרבה יותר גדולות. התחום היחיד שאתו אפשר לתמרן בכול הנושא של מנגנוני אי שוויון, איננו רק הקרקע. הקרקע היא רק אחד הנושאים. חשוב לכולנו לזכור, כי קרקע זה "דבר מת". מטר רבוע שאין עליו יוזמה ואין עליו עיבוד ולא שומרים עליו, שווה את מה שהוא שווה. לא יותר. אך ערכו יכול להשתנות ולעלות מהיום למחר, תלוי לאיזה שימוש מיעדים את הקרקע. מאמץ ממשלתי, תשתיות, מהלכים שלא תלויים באלה שיושבים על הקרקע, משנים את הערך בן רגע. כדי להבין את נושא הקרקע, יש להתרכז בנושא האמתי – הכסף הגדול. הכסף שבאמצעותו עושים צדק חלוקתי, צדק חברתי.

אני רוצה לדבר על חוזה החכירה שהיה לנו. מדיניות חוזה החכירה היתה המדיניות הכי שוויונית והכי "צדק חלוקתי". מה היא עשתה? היא פיזרה את הקשר לקרקע לקבוצות של חוכרים. אני לא משתמש במונח "בעלות" כי אף פעם לא הייתה קיימת בעלות. היינו חוכרים. היא פיזרה את זה על קבוצת אוכלוסייה של כמה מאות אלפי אנשים. בזמנו זה היה קבוצות של עשרות אלפי אנשים או כמה אלפי אנשים. היום הקבוצה מתפזרת על כמה מאות אלפים. אתם רוצים שוויון יותר גדול מזה? גם אני רוצה, אבל המשיח עדיין לא הגיע.

בנושא הקרקעי משטר החכירה הוא מנגנון הצדק החלוקתי-קרקעי הכי טוב שאני מכיר. ולא שמעתי התייחסות מאנשי הקשת הדמוקרטית המזרחית לנושא הזה. כנראה שנוח להם להתחמק. אני מציע לקשת הדמוקרטית המזרחית, וגם לעצמנו כגישה – בלי קטטות. בואו לא נתפלג, אני מציע לאנשי "הקשת" ולאחרים, לעשות את המעשה שעשו פעם אבותינו. הם באו לארץ לא נושבת, במיעוט מספרי, בתנאים לא תנאים, במצב של

במקום לריב, צריכה "הקשת הדמוקרטית" ליישב את מרחבי הדרום ולא רק להפיק צעקות בוטות

מדינה בדרך, במיעוט כספים, והתחילו מהתחלה. בואו, חברי "הקשת", תקימו תנועה. אנחנו נעזור. ניתן עצות איך לעשות, כי יש לנו ניסיון. במקום להתקוטט על צדק חלוקתי מופשט בקרקע, נעשה את זה בהסתערות על מרחבי הנגב הפתוחים בפנינו, לפני שהצבא או מישהו אחר ייקח את הכול. בואו ניתן העדפה לכיוון חיובי, כונה, לא לכיוון של קטטות והשמצות הדדיות וכינויי גנאי. אני מציע לחשוב על מנגנונים שעיקרם משהו פוזיטיבי, משהו קונסטרוקטיבי, שבונה.

**"במקום להתקוטט
על צדק חלוקתי
מופשט בקרקע,
הקשת הדמוקרטית
צריכה להתחיל
לפעול בנגב לפני
שצה"ל ינכס את
השטח לצרכיו".**

לא אומר מי צודק יותר. לכולנו יש מה לתרום. אבל "הקשת" צריכה להשתתף בעשייה. תנועת התיישבות חדשה. בינתיים הם מתמקדים בניסוח ניירות. לא ראינו אותם בהפגנות בשטח. בזיעה של עבודה הם לא היו כל כך חזקים. הם הסתובבו בשטח אבל נשארנו במה שנקרא בקליניקות המשפטיות, באוניברסיטה, עם התקציבים של המחקר שלא תמיד מציגים אמת מדויקת.

במקום לריב צריכה "הקשת" לארגן הליכה דרומה, כמו שפעם בארצות הברית הייתה הליכה מערבה. אגב שם לא התעסקו עם חכירה ודברים מן הסוג הזה. מי שבא ראשון שם את ידו על השטח. לא כול החוכמה נחתה עלינו. אנחנו יכולים ללמוד מאחרים.

**"מדיניות חוזה
החכירה הייתה
הכי שוויונית והכי
"צדק חלוקתי"
שאפשר"**

אני רוצה להתייחס גם לנושא המיעוטים וגם זאת מבלי לריב. לא תמיד מוכרחים לריב. היה לי הכבוד לעבוד שנתיים וחצי במשרד ראש הממשלה, אהוד ברק. התכניות שהכיננו תחת ברק היו לפיתוח המגזר הערבי וגם תכנית לפיתוח המגזר הברדואי בצפון והדרוזי. לדרום עדיין לא הגענו. דיברנו על תכנית ארבע שנתית. רק למגזר הערבי דובר על מונחים של 4 מיליארד שקל. חלק מהתכניות האלה באו לידי ביטוי בשטח.

שמענו כאן דברים על הערבים והקרקע בפורדיס. ואני רוצה לגלות לכם משהו חדש. בפורדיס לקחנו קטע אדמה ובנינו עליו תכנית מסודרת. בניה רוויה עם קומות. אז זו

הייתה ממש מהפכה בגישה. בנינו בית ספר, כבישים, תשתיות מודרניות. הצגנו דגם שאפשר לקחת קרקע פרטית או קרקע אחרת, או מושע משותפת למדינה ולתושבים הערבים שהיו בעלי הקרקע בחלקה, ובנינו פתרון פשוט וקל. גם בסכנין עשינו משהו חשוב שנוטים לשכוח. סכנין סוחבת על גבה מורשת קשה מאד. סכנין ישבה פעם על 70,000 דונם והיום יש לה 9000 דונם בקושי. אבל בתוך סכנין קיימות הרבה קרקעות לא בנויות, קרקעות פרטיות. זה בנק החיסכון הכי טוב. הקרקע הזאת נשמרת לא בגלל ציפיות להעלות מחירים או ספרות, אלא במושגים של מורשת ומסורת. ניסינו להגיד לתושבים דבר פשוט: בואו נחשוב במונחים שמנהל מקרקעי ישראל יסבסד ויתמוך בפיתוח השטח, במדידות, בתכנון, בהכול. ניסינו, אבל זה לא הלך, המנהל דפק את העניין, פשוט תקע אותו. אבל החשיבה הייתה שונה. ומזה אנחנו צריכים ללמוד איך למצוא מוצא פרודוקטיבי בנתונים הקיימים.

לא שכחתי כי הקרקע שאני מדבר עליה היא של קק"ל. הרבה מהטענות המושמעות כאן צריכות להיות מופנות למנהל שהקרקע בשליטתו ולא לקק"ל. גם לי יש טענות אבל הן אינן נגד קק"ל. אלא נגד המדינה. האתגר הניצב לפנינו עכשיו הוא לנסות ליישם את ההכרזה של היו"ר, או לסייע ככול האפשר לזרז את ההפרדה מן המנהל, כי אין תוחלת לעבודה המשותפת.